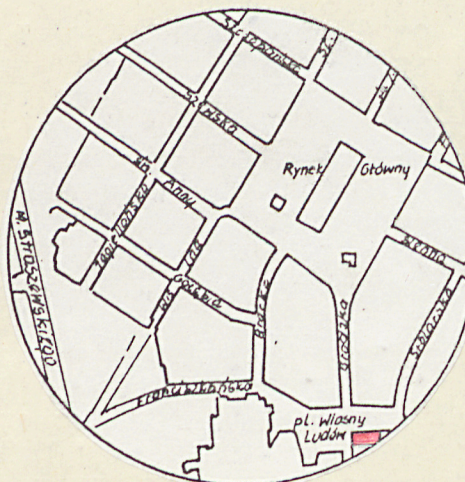

1. Obiekt
DOM MIESZKALNY, KAMIENICA "POD ELEFANTY" ("KANTELOWSKA")

2. Czas powstania
XIV w.
XVI w.
XVII w.
XVIII w.
1791 r.
1835 r.
1852 r.
1970 r.

3. Miejscowość
KRAKÓW

11. Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

4. Adres
ul. Grodzka 38/ul. Poselska 18

nr hipoteczny 341

5. Przynależność administracyjna
Dz. Śródmieście
województwo

gmina

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1. VI. 1975 r.

Dz. Stare Miasto
województwo

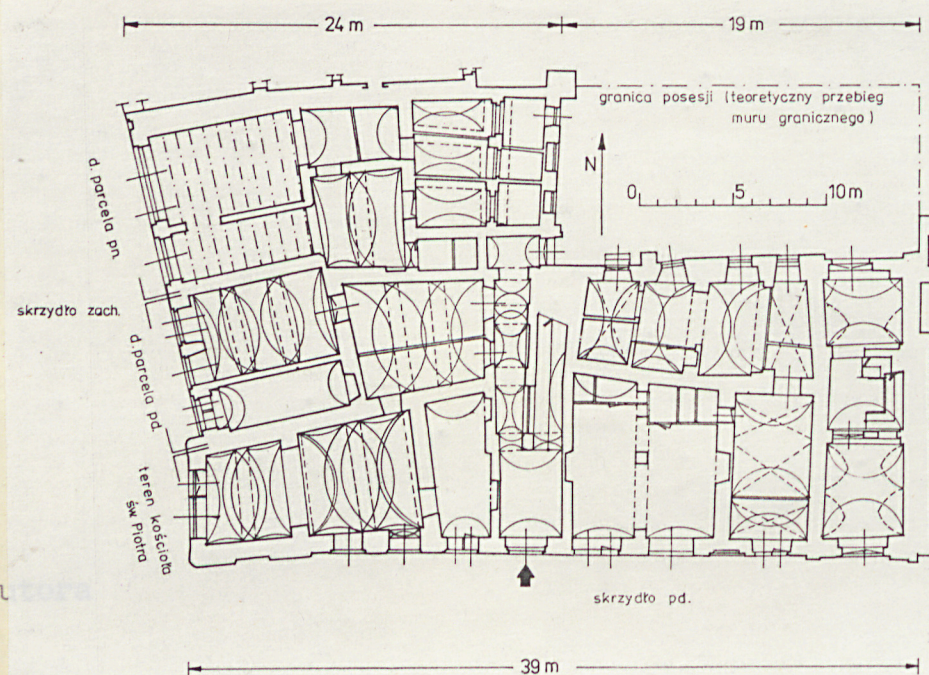
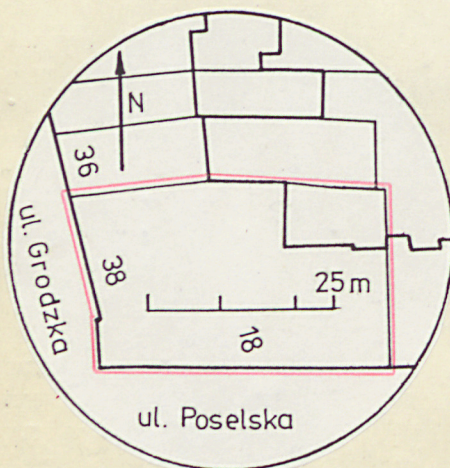
powiat

8. Właściciel i jego adres
Julian Rebhan, Kraków, ul. Batorego 9 + 8 współwłaścicieli

9. Użytkownik i jego adres
mieszkańcy, przedsiębiorstwa handlowe, zakłady usługowe

10. Rejestr zabytków

Nr A-255 data 29 III 1966

autor zdjęć Jacek Szkolnicki
data wykonania VIII 1991 r.
miejsce przechowywania negatywów zbiory aut.

Budynek powstał z połączenia zabudowy trzech, niegdyś niezależnych parcel: pn., środkowej i pd. (narożnej).

Kształt i wzajemne relacje działek ustalone zostały w czasie formowania się układu urbanistycznego Okołu w l. 1312-1326. Działka środkowa i pd. stanowiły w najwcześniejszym okresie jedną własność, będącą uposażeniem księży kościoła Św. Piotra, usytuowanego prawdopodobnie w narożniku bloku (lokalizacja nie jest pewna, ze względu na słaby stopień rozeznania najstarszej zabudowy).

Parcela pn. W k. XIV w. powstał murowany budynek frontowy, sięgający poł. głębokości działki, wzniesiony wg klasycznego wzoru kamienicy mieszczańskiej na działce półkuryjnej; jednoprzestrzenny trakt frontowy oraz izba "na zadzi" i przechód w części tylnej. W XVI w. z izby na zadzi wydzielono pomieszczenia traktu tylnego a samą izbę wydłużono o 5 m w kierunku wsch. W XVII w. zmieniono układ traktu tylnego, przenosząc przechód z pn. na pd.; budynek był dwupiętrowy. Wzniesiono trwałą zabudowę oficynową. Od godła na elewacji frontowej (rzeźba słonia) kamienica określana była mianem "Pod Elefanty".

Parcela środkowa. Jako pierwotna parcela kościoła Św. Piotra identyczna z terenem kościelnym w narożniku bloku - na dłuższym odcinku graniczyła z ul. Poselską (pierwotnie platea Officialis, potem św. Józefa), na krótszym z ul. Grodzką.

Sytuacja. Działka położona jest w pd.-zach. narożniku bloku zabudowy, ograniczonym od pn. pl. Dominikańskim, od wsch. i pd. ul. Poselską i od zach. ul. Grodzką. Ma kształt wydłużonego wieloboku zbliżonego do trapezu, którego równoległe, dłuższe boki przytykają do posesji przy ul. Grodzkiej 36 (od pn.) i do ul. Poselskiej (od pd.); krótsze, nierównoległe do realności przy ul. Poselskiej 20 (od wsch.) i do ul. Grodzkiej (od zach.). Zabudowa, którą stanowi dwuskrzydłowy budynek. z elewacją frontową znajdującą się w pierzei ul. Grodzkiej, a boczną w pierzei ul. Poselskiej, zajmuje więcej niż 3/4 powierzchni działki w jej części zach. i pd. Niezabudowane pozostaje podwórze na rzucie zbliżonym do prostokąta (pokryte wylewką betonową), usytuowane w pn.-wsch. części posesji, ograniczone od pd. i zach. tylnymi elewacjami skrzydeł budynku frontowego, a od pn. i wsch. graniczące z podwórzami posesji przy ul. Grodzkiej 36 i Poselskiej 20. Granice podwórza nie są wyraźnie wyznaczone w terenie; podwórze łączy się z podobnie jak ono wybetonowanymi podwórkami sąsiednich posesji; mury graniczne nie istnieją.

Materiał, konstrukcja, technika. Murowany z cegły, z użyciem kamienia łamanego w partii piwnic i ciosów kamiennych w cokole i detalu architektonicznym; tynkowany, do dekoracji elewacji użyte stiuki; wnętrza tynkowane. Piwnice częściowo tynkowane, w większości przykryte kamiennymi sklepieniami kolebkowymi (w skrzydle zach. z XIV, XV i XVI w.; w skrzydle pd. XIX-wiecznymi), korytarz piwniczny w skrzydle zach. sklepieniem odcinkowym. Na parterze znaczna ilość sklepionych pomieszczeń: w skrzydle zach. (od ul. Grodzkiej) w pn. części traktu środkowego pomieszczenie sklepienie kolebkowo (XV w.); w pn. części traktu tylnego pomieszczenie wtórnie podzielone na 6 mniejszych, nakrytych sklepieniami żaglastymi na gurtach (XIX w.); w środkowej części skrzydła zach., w trakcie frontowym jedno pomieszczenie przesklepienie kolebkowo, drugi trójkąt przęsłowym sklepieniem żaglastym na gurtach (oba XIX-wieczne); żaglasto sklepienie pomieszczenie także w trakcie tylnym części środkowej skrzydła zach. W pd. części skrzydła zach. w każdym z trzech traktów po jednym pomieszczeniu nakrytym sklepieniem żaglastym (XIX w.), ponadto w trakcie tylnym dwa pomieszczenia sklepienie kolebkowo (XIX w.). W pn. części traktu frontowego dwa pomieszczenia nakryte wspólnym stropem (XVII w.). W skrzydle pd. (od ul. Poselskiej) w zach. części traktu frontowego sień nakryta sklepieniem kolebkowym (XIX w.), w trakcie tylnym klatka schodowa i korytarz przekryte sklepieniem żaglastym na gurtach (XIX w.). W części środkowej skrzydła pd., w trakcie frontowym trzy pomieszczenia. z których jedno nakryte kolebką z lunetami (XVIII w.), dwa XIX-wiecznymi sklepieniami kolebkowymi; w trakcie tylnym trzy połączone arkadami pomieszczenia kryte sklepieniami kolebkowymi z lunetami (XVIII w.). We wsch. części skrzydła pd., w trakcie frontowym pomieszczenia nakryte sklepieniami kolebkowymi z lunetami (XVIII w.), w trakcie tylnym sień ze sklepieniem kolebkowym z XVII w. Na I p., w skrzydle zach. pomieszczenie

14. Kubatura	15574 m ³	15. Powierzchnia użytkowa	powierzchnia działki 907 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne	mieszkalno-gospodarcze (XIV-XIXw. zabudowa mieszkalna, w zasadzie mieszczańska; do poł. XVw. pd. część własnością duchowną)	17. Użytkowanie obecne	mieszkalno-usługowe (parter: sklepy i zakłady usługowe z zapleczem; I i II p.: mieszkania; strych: pracow- nie plastyczne)
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja				19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)			
1970 remont generalny (p, punkt 12) 1960-61 odkrycie i konserwacja zabytkowego stropu na parterze (M. i A. Domanasiewicz, J. Nykiel) 1974-76 konserwacja kamiennych elementów fa- sady (K. Sepiot) Dokumentacje A. Domanasiewicz, J. Nykiel, K. Polit, Sprawo- zdanie z prac konserwatorskich przy stropie w pom. I traktu parteru, oprac. M. Dayczak-Doma- nasiewicz, J. Nykiel, K. Polit, mps PKZ 1961 K. Sepiot, Dokumentacja fotograficzna i doku- mentacja prac konserwatorskich prowadzonych przy obramieniach kamiennych i płaskorzeźbach w latach 1974-76; razem 6 dokumentacji, mps 1974-75				Ogólnie dobry. Pomieszczenia I i II p. wymagają remontu bieżącego a sto- larka prac konserwacyjnych.			
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie							
Ze względu na przeprowadzony stodunkowo nie- dawno remont generalny zabudowa nie wymaga wię- kszych interwencji budowlanych, niemniej doce- lowo należy dążyć do częściowo przywrócenia wartości utraconych w czasie remontu 1970 r. Utrzymać obecne gabaryty bryły budynku; do- puszczalne jest przywrócenie głębokości d. bu- dynku frontowego domu pn. wg stanu w okresie nowożytności, Utrzymać obecne granice działki (pokrywające się ze stanem historycznym), podkreślając ich przebieg w części pn.-wsch. przez odtworzenie muru granicznego (maks. wysokości jednej kondy- gnacji).							

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

(Wybór)

Akta wiertelnicze (Revisiones quart.: akta rękopiśmienne władz budowlanych), Archiwum Państwowe w Krakowie, nr kat.1377 (z1605 r.), 1378 (1609,1614, 1617-1630, 1637), 1379 (1639), 1382 (1670), 1383 (1698), 1384 (1732), 1387 (1753), 1389 (1758), 1395 (1781)

Akta Budownictwa Miejskiego (plany archiwalne), APK, sygn.Dz.I, l.sp.70 oraz ul.Grodzka 38/ul.Poselska 18

K.Richter, Kadaster miasta Krakowa ..., 1862, MHMK, sygn.R 413

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Widoki fragmentów fasady na fotografiach w zbiorach ikonograficznych w APK: z 4 ćw.XIXw. (fot.W. Rzewuskiego) oraz z lat 1908, 1918, 1931

Kartografia

Plan Krakowa, tzw.Koźłatajowski, 1785, M.Dębski, K.Szarkiewicz, MHMK, sygn.2104/VIII

Plan Krakowa, tzw.Senacki, 1802-1808, I,Enderle (wg Plan miasta Krakowa ..., wyd.H.Münch, Kraków 1959)

Plan katastralny miasta Krakowa, 1848, APK, sygn. I-8

Plan sytuacyjny i niwelacyjny miasta Krakowa z 1878 r., W.Konarzewski, MHMK, sygn.44/VIIIIa

22. Bibliografia

M.Dayczak-Domanasiewiczowa, Uwagi o renesansowych dekoracjach malarskich krakowskich wnętrz mieszczańskich (Biuletyn Krakowski, t.3, 1961)

W.Niewalda, B.Krasnowolski, Układy urbanistyczne Okołu - próba rekonstrukcji (Teka Komisji Urbanistyki i Architektury, t.XV, 1981)

K.Radwański, Kraków przedlokacyjny, Kraków 1975

Dokumentacje

A.Karbowski, U.Borkowska-Bober, Ekspertyza konserwatorska. Budynek przy ul.Grodzkiej 38/Poselska 18, I-II, mps Miejskiego Biura Projektów 1982

S.Sławiński, A.Kwaśniewicz, M.Sulma, Studium urbanistyczne-konserwatorskie staromiejskiego bloku nr 34 w Krakowie, t.I-IV, mps MBP 1983

D.Czapczyńska, W.Komorowski, W.Niewalda, Studium urbanistyczno-konserwatorskie terenu dawnego Okołu, mps Pracowni Konserwacji Zabytków 1989

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

Waldemar Komorowski

Iwona Keder

imię i nazwisko

data

IX 1991 r.

26. Sprawdził

imię i nazwisko

data

27. Załączniki

1+1 wkładka

1. Miejscowość KRAKÓW	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) DOM MIESZKALNY, KAMIE- NICA "POD ELEFANTY" /KANTELOWSKA/	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. punktu 12 i 13
---------------------------------	---	--

12. W XIV w. powstał murowany budynek frontowy /przylegający do ul.Grodzkiej/, na rzucie kwadratu, być może piętrowy. W XV w. poszerzony o skrzydło przylegające od wsch.do kościoła Św.Piotra. Od 1455 r.posesja była własnością świecką. W XVI w.powstała murowana podpiwniczona oficyna boczne przy pn. murze granicznym a w XVII w.także oficyna przy murze wsch. Budynek frontowy został powiększony w XVII w. przez dostawienie drewnianego traktu tylnego i budowę II p. W XVIII w.powstała oficyna pd., co ostatecznie ukształtowało nieregularne podwórko, składające się z dwóch części.

Kościół Św.Piotra: pierwotna forma niemożliwa do odtworzenia; relikty w piwnicach sugerują budowlę na rzucie kwadratu; po raz pierwszy wzmiankowany w 1325 r. Po pożarze w 1455 r. odbudowany w XVI w./?/. Po wyłączeniu z kultu w 1786 r. być może częściowo zburzony. W 1791 r. wcielony do zabudowy parceli środkowej.

Po połączeniu posesji w 1834 r. gruntowny remont całej zabudowy w 1835 r.: istniejącą substytucję odnowiono, zabudowano całkowicie podwórko d.parceli środkowej, nakrywając nowe pomieszczenia sklepieniami, wyrównano linię zabudowy od strony ul.Poselskiej. opłaszczając okolice narożnika-powstał duży, dwupiętrowy budynek dwuskrzydłowy, wyróżniający się w rozdrobnionej zabudowie bloku. Po pożarze 1850 r. przeprowadzono remont w 1852; nową sień i klatkę schodową urządzono w skrzydle pd. Stan po remoncie utrzymał się do 1970 r., kiedy to nowy remont generalny spowodował dewastację budynku-skrócono d.budynek frontowy domu "Pod Elefanty" do linii elewacji średniowiecznej, założono drugą klatkę schodową w skrzydle pd., wykonano ścianki działowe na I i II p., część strychu adaptowano na pracownię plastyczne, zlikwidowano ganki komunikacyjne i XIX-wieczną stolarkę.

Pierwszym znanym właścicielem parceli pn.był Andrzej aptekarz /1412/. W XV w.należała do rodzin rzemieślniczych pochodzenia niemieckiego /Heym, Taverbach/, w XVII włoskiego /Cantelli/. W XVIII w.w rękach szlacheckich /Lutecki, Ożarowski, Rutkowski, Kosoński, Radomyski/. Na pocz.XVII w.po raz pierwszy użyta nazwa "Pod Elefanty", w XVIII w."Pod Nosorożcem". Parcela pd. w 2 poł.XVI i 1 poł.XVII w. należała do rzemieślników, od poł.XVII w. do rodzin szlacheckich /Studziński, Bykowski, Tymiński, Bartynowski/. Połączone posesje od poł.XIX w. należały do Izraelitów.

13. pd. traktu środkowego nakryte XVI-wieczną kolebką. W pozostałych pomieszczeniach sufity. W skrzydle pd.korytarz w tylnym trakcie przesklepiony kolebką /XIX w./. Inne pomieszczenia nakryte sufitami. Na II p. sufity. Klatka schodowa zach.nakryta sklepieniem segmentowym. Wieżba dachowa drewniana, o konstrukcji płatwiowostolcowej, dachy kryte papą. W piwnicach wylewki betonowe i ubita ziemia. Posadzki w pomieszczeniach parterowych z płytek ceramicznych lub lastrico; na wyższych kondygnacjach parkiety. Schody głównej klatki schodowej /zach., z poł.XIX w./ trójbiegowe, konstrukcji murowanej, o biegach i podestach założonych na sklepieniach odcinkowych, z podestami i stopniami z lastrico; łączą parter ze strychem. Schody drugiej /wsch., XIX-wiecznej/ klatki schodowej o konstrukcji żelbetowej, z duszą, łączą wszystkie kondygnacje - w piwnicy schody

Wkładkę założył: Waldemar Komorowski, Iona Kęder, IX 1991 r.

(Imię, nazwisko,data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

zabiegowe, wyżej czterobiegowe. Drzwi w większości dwuskrzydłowe, płycinowe, z 2 poł.XIXw.

Rzut. Zbliżony do odwróconej litery L. Skrzydło frontowe /zach./ Ciągnie się wzdłuż ul.Grodzkiej, boczne /pd./ wzdłuż ul.Poselskiej. Podpiwniczony. Powstał z połączenia trzech wcześniejszych domów, co czytelne jest do dziś w nierównej liczbie i głębokości traktów w poszczególnych częściach budynku. Skrzydło frontowe w części pn. i pd. trójtraktowe, w środkowej dwutraktowe. Skrzydło pd. w zach.i środkowej części dwutraktowe, we wsch. trójtraktowe. W skrzydle pd., w zach.części traktu frontowego sień; w zach.części traktu tylnego klatka schodowa zach. i korytarz. W trakcie środkowym wsch.części skrzydła pd. klatka schodowa wsch. Pomieszczenia parteru dostępne bezpośrednio z ulicy, wyższych kondygnacji z obu klatek schodowych; piwnice z klatki schodowej wsch.

Bryła. Budynek jest zwartą bryłą zajmującą pd.-zach. narożnik bloku, a większą część posesji /z wyjątkiem narożnika pn.-wsch./. Trójkondygnacyjny, dwuskrzydłowy. Oba skrzydła kryte dachami dwuspadowymi. W pd. części elewacji zach. oraz we wsch.i zach. części elewacji pd. ryzality.

Elewacje. Dzięki położeniu w narożniku bloku budynek posiada dwie elewacje zewnętrzne. Eklektyczne w charakterze, trójkondygnacyjne, ze ścianką kolankową, tynkowane, boniowane /w parterze boniowanie pasowe, w wyższych kondygnacjach płycinowe/. Dolną część obu elewacji stanowi cokół. Elewacja zach./od ul.Grodzkiej/ 8-osiowa, z ryzalitem w części pd. /pn.część elewacji 6-osiowa, symetryczna i 2-osiowy ryzalit/. Ryzalit flankowany lizenami biegnącymi przez całą wysokość budynku. W parterze 6 otworów będących witrynami sklepów lub wejściami do nich: dwa skrajne od pn. prostokątne, następne trzy zamknięte półkoliście; szósty otwór, w ryzalicie, prostokątny. Parter od wyższych kondygnacji oddziela gzyms. Okna obu pięter prostokątne, 4-polowe; na I p. flankowane gładkimi pilastrami, nad prześwitami nadokienniki w formie wydatnego gzymsu na wolutowych konsolach, pomiędzy którymi roślinne elementy dekoracyjne. Podokienniki w formie profilowanej płyciny otoczonej płaską listwą. W osiach 2 i 5 /licząc od pn./w podokiennikach płaskorzeźbione płyty z godłami domu: nosorożcem i słoniem. Okna II p. w profilowanych opaskach; nadokienniki w postaci gzymsu na konsolkach, parapety oparte także na konsolach. W ścianie kolankowej, w każdej osi zdwojone, prostokątne okienka strychowe z gzymsami podokiennymi. Elewację wieńczy gzyms zdobiony kostkami. Elewacja pd. /od ul.Poselskiej/ analogiczna do zach., 10-osiowa, symetryczna, z ryzalitami po obu stronach. Ryzality flankowane lizenami. Oś 1 i 8 /licząc od zach./ zamarkowane na wszystkich kondygnacjach blendami. W pierwszej osi, w podokienniku relief z nosorożcem. W parterze wszystkie otwory zamknięte półokrągłymi łukami; W prześwitach witryny lub wejścia z kratami w nadświetlach. Elewacje tylne bezstylowe, czterokondygnacyjne, tynkowane. Elewacja wsch. 4-osiowa, podparta dwoma szkarpami, z których pd. usytuowana blisko zbiegu skrzydeł sięga powyżej I p., druga w narożniku pn. sięga podstawy okien I p. Elewacja pn. 7-osiowa, wzmocniona dwoma szkarpami: pomiędzy 2 a 3 osią /licząc od wsch./ sięgającą II p. oraz pomiędzy 5 a 6 osią, biegnącą przez całą wysokość budynku. Okna prostokątne, czteropolowe. Wejście do sieni w elewacji pn. oraz wejście blisko zbiegu skrzydeł w elewacji wsch. zamknięte półokrągłymi łukami.

Wnętrze i wyposażenie. Mury w poziomie piwnic i parteru w zasadniczym zrębie średniowieczne /2 poł.XIV i XV w./, na I p. XVII-wieczne i z w.XIX, z relikami średniowiecznymi, na II p. z XVII i XIX w. W piwnicach w skrzydle zach. zachowane średniowieczne elementy architektoniczne: dwa półkoliście zamknięte portale z XIV w. oraz fragmenty innych XIV-wiecznych portali, a także okienka i wsporniki gotyckie. Na parterze a skrzydle zach., w pierwszym od pn. pomieszczeniu traktu frontowego strop z 1 poł.XVII w., z fazowanych, polichromowanych belek, zdobionych ornamentem geometrycznym i roślinnym oraz groteską i medalionami ze scenami figuralnymi. W sąsiednim pomieszczeniu, w trakcie frontowym strop drewniany, belkowy, bez polichromii. Na parterze w pomieszczeniu narożnym u zbiegu skrzydeł i w pomieszczeniach frontowych zach.części

1. Miejscowość

KRAKÓW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

DOM MIESZKALNY, KAMIE-
NICA "POD ELEFANTY"
/KANTELOWSKA/

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

c.d. punktu 13 i 20

skrzydła pd. zachowane XIX-wieczne elementy wyposażenia zakładu fryzjerskiego: drewniane boazerie, lustra w drewnianych ramach, komódki. W nadświetlach witryn i wejść od ul.Poselskiej oraz w jednym od ul.Grodzkiej kraty; w jednym z wejść od ul.Poselskiej płycinowa, drewniana szpaleta. W zach.klatce schodowej balustrada z metalowych prętów; w dachu przeszklony świetlik. Podobnie w klatce schodowej wsch. Stolarka drzwiowa i okienna na ogół zachowana, z wyjątkiem witryn i wejść do sklepów na parterze, gdzie współczesna, stylizowana.

20. Utrzymać obecny sposób użytkowania budynku: na piętrach mieszkania, na parterze zakłady usługowe i sklepy. Pomieszczenia parteru wymagają uporządkowania tak pod względem funkcjonalnym jak pod względem wyposażenia /uwaga ta odnosi się również do parterowej części fasady, która winna być przywrócona do pierwotnego stanu wg fotografii z 1908, 1918 i 1931 r./ - nie można jednak dokonywać dużych zmian w układzie wnętrza, można odtwarzać jedynie istniejące dawniej przejścia.

Rozważyć sposób użytkowania komór piwnicznych w pd.-zach. czę.ci budynku, w celi wyeksponowania najstarszej części zabudowy, zwłaszcza reliktów kościoła Św.Piotra.

Uporządkować podwórko, wprowadzając odpowiednio dobrany bruk i pielęgnowaną zielen przy odtworzonym pn. murze granicznym.

Wszystkie prace remontowe i adaptacyjne winny być bezwzględnie poprzedzone badaniami konserwatorskimi, tak w fazie projektowania jak i realizacji. Odnosi się to zwłaszcza do prac w zach. części budynku.

Wkładkę założył: Waldemar Komorowski, Iwona Kęder, IX 1991 r.

(Imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów: